

# ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>2</b>
<b>Der: Правила, за якими іменникам присвоюється чоловічий рід.....</b>	<b>21</b>
<b>Die: Правила, за якими іменникам присвоюється жіночий рід .....</b>	<b>71</b>
<b>Das: Правила, за якими іменникам присвоюється середній рід .....</b>	<b>97</b>
<b>Той чи інший.....</b>	<b>127</b>
<b>Чоловічий чи середній.....</b>	<b>127</b>
<b>Жіночий чи чоловічий .....</b>	<b>131</b>
<b>Іменники, що мають більше, ніж один рід .....</b>	<b>134</b>
<b>Іменники без граматичного роду .....</b>	<b>139</b>
<b>Алфавітні покажчики для самоперевірки .....</b>	<b>140</b>
<b>Примітки.....</b>	<b>146</b>

# ВСТУП

Ті, хто хочуть оволодіти німецькою мовою, часто стикаються з проблемою, що дуже гальмує процес її вивчення: вони не знають граматичний рід багатьох іменників. Оскільки в німецькій мові іменники складають понад 70% усього словника<sup>1</sup>, це є серйозною перешкодою. А зважаючи на той факт, що артиклі – *der, die, das* – є найуживанішими німецькими словами<sup>2</sup>, неспроможність вживати їх вірно і вільно часто дратує. І навіть витративши багато часу на вивчення німецької, іноземці свідомі того, що вживання не того роду іменника видає їхню неосвіченість і навіть спотворює зміст сказаного.

Чому ж так складно оволодіти родом німецького іменника? Є дві основні причини. По-перше, його ніяким чином не викладають. В підручниках німецької граматики ця тема просто відсутня. Як і словники, підручники з граматики не дають визначення чи пояснення слів, а отже не вважається за потрібне пояснювати зв'язки між іменниками та артиклями – просто це не їхня спеціалізація<sup>3</sup>. З таким підходом до викладання німецької мови, за якого вживання роду іменника просто не навчають, ще в XIX-му столітті стикнувся Марк Твен. «Грамматичний рід є в кожного іменника, але немає чіткої системи вживання, тому рід кожного іменника треба просто завчити напам'ять. Іншого способу нема.»<sup>4</sup>

Тим, хто все ж таки хоче розібратися в родах іменників, просто радять учити словник. Саме таку пораду Марк Твен отримував від своїх вчителів німецької. Саме так вважали їхні сучасники й послідовники: мовляв, у німецькій мові рід

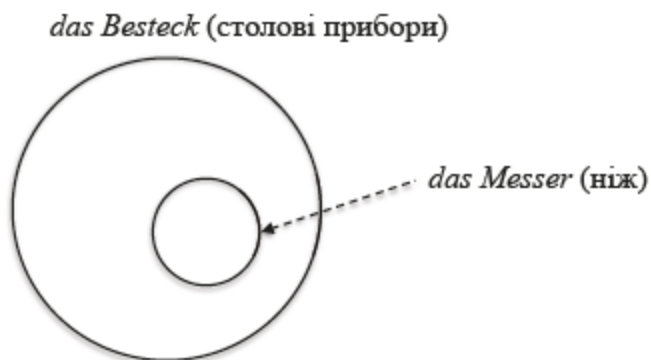
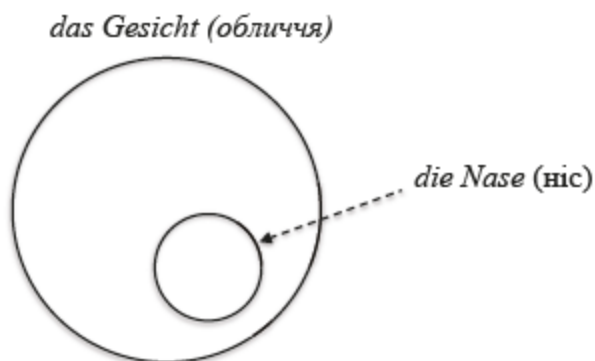
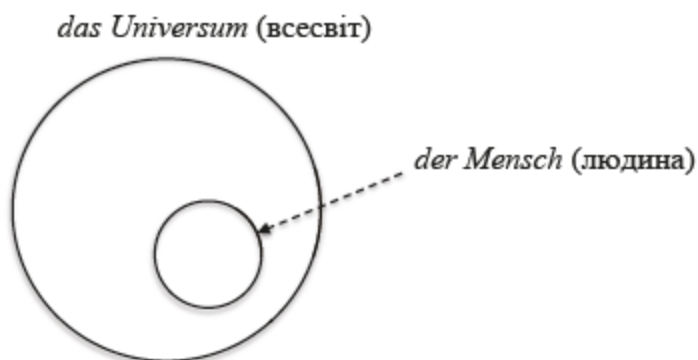
іменнику присвоюється довільно, а тому це питання взагалі не варто включати в програму навчання німецької мови.<sup>5</sup>

Але настала комп'ютерна епоха з можливістю обробки величезних обсягів інформації. Лінгвісти почали «проганяти» німецьку лексику через комп'ютерні програми, а результати видавати в дисертаціях. Справа зрушила з місця.<sup>6</sup> Виявилось, що граматичні й смислові зв'язки між іменниками й артиклями не такі вже й довільні. І чимдалі просувалась аналітична робота, тим більше алгоритмів знаходили лінгвісти.

Однак, їхні відкриття *не* увійшли до підручників німецької граматики, тому що, як уже зазначалося вище, ця тема не вважається структурною частиною граматичної науки. І доки існуватиме цей пробіл, доти такі відкриття залишатимуться невідомими широкому загалу викладачів німецької, а ті не доноситимуть такі знання до тих, хто їх найбільше потребує – тих, хто вивчає німецьку мову як іноземну. Справа не в тому, що викладачі німецької не знають, з яким артиклем – *der, die чи das* – вживається той чи інший іменник. Певно, що це вони знають. Просто їх самих ніколи не вчили, за якими принципами визначається рід іменника. Це вже зовсім інше питання, споріднене з етимологією – наукою про походження слів. Дуже мало з нас знають історію слова. Так само й носії німецької – вони не знають, *чому* той чи інший іменник має той чи інший рід, а тому й не можуть нам цього пояснити. Їхнє правило – «Не питай чому, просто запам'ятай».

Звідси – друга причина складнощів у вивченні родів німецьких іменників. Якщо підручники німецької граматики не навчають принципів, які визначають рід іменника, тоді мають існувати інші способи набуття таких знань, наприклад, шляхом занурення в мовне середовище, як це

**Малюнок 1: Схематичне зображення середнього роду іменників, що називають найчисельніше та найзагальніше**



# Алфавітні покажчики для самоперевірки

Правильно визначити рід німецького іменника можна, якщо знати, до якої *категорії* він належить і які має ознаки за принципом *звучання*. За допомогою цих алфавітних покажчиків можна також перевірити себе, відповівши на просте запитання: на який граматичний рід іменника вказує дана категорія або дане закінчення чи даний префікс?

## A

-a, 78  
-aal, 27  
-aar, 103  
-acht, 79  
-ade, 79  
-aer/-är, 103  
-ag, 28  
-age, 79  
-al, 103  
-all, 28  
-am, 29  
-an, 29  
-ang, 32  
-ant, 33  
-anz, 79  
-art, 79  
-ast, 33

-at, 103  
-auch, 34  
-aum, 34

## B

-bold, 35  
-bot, 106

## C

-cht, 92  
-ck, 127

## E

-e, 79  
-ee, 84  
-eer, 127  
-eg, 35  
-ei/-erei, 85  
-eil, 106

# Примітки

<sup>1</sup> На основі аналізу близько 100 000 іменників, поданих у *Duden - Deutsches Universalwörterbuch*, на середину 2015р. Джерело: *Duden - Deutsches Universalwörterbuch*.

<sup>2</sup> На основі комп'ютерного аналізу близько 16 000 000 слів (в усіх можливих відмінках), які містилися в базі даних словника *Duden - Deutsches Universalwörterbuch* на середину 2015р. Джерело: *Duden - Deutsches Universalwörterbuch*.

<sup>3</sup> Йдеться про «*A Practice Grammar of German*» – підручник німецької граматики для англомовних на 400 сторінках, вид. 2010р., авт. Драйер і Шмітт. Підручник починається з поради «не намагатися вивчити правила родів іменників, а запам'ятовувати кожний іменник разом з відповідним артиклем».

<sup>4</sup> Твен, Марк. 1880. «*The Awful German Language*», Додаток D в «*A Tramp Abroad*», Chatto & Windus.

<sup>5</sup> Köpcke, Klaus-Michael. «*Untersuchungen zum Genussystem der deutschen Gegenwartssprache*». Вид-во Max Niemeyer Verlag, 1982. ст. 1. Автор посилається на чотирьох сучасних лінгвістів.

<sup>6</sup> Köpcke, Klaus-Michael. «*Untersuchungen zum Genussystem der deutschen Gegenwartssprache*». Вид-во Max Niemeyer Verlag, 1982. Кьопке також тісно співпрацював із Девідом Зубіном; вони спільно опублікували багато розвідок, серед яких «*Sechs Prinzipien für die Genuszuweisung im Deutschen: Ein Beitrag zur natürlichen Klassifikation*», видана в *Linguistische Berichte* №93 (1984), ст. 26-50 і передрукована в Sieburg, Heinz 1997. *Sprache – Genus/Sexus*. Peter Lang. Див. також «Zubin, D. A., & Köpcke, K.-M. 1981. «Gender: A less than arbitrary grammatical category» в R. A. Hendrick, C. A. Masek, & M. F. Miller, «*Papers from the seventeenth regional meeting, Chicago Linguistic Society*» (ст. 439-449). Чикаго: Chicago Linguistic Society; Zubin, D. A., i Köpcke, K.-M. 1984. «Affect classification in the German gender system. *Lingua*, №63» (ст. 41–96); Zubin, D. A., & Köpcke, K.-M. 1986. «Gender and folk-taxonomy: The indexical relation between grammatical gender and lexical categorization» в C. Craik, *Noun classes and categorization* (ст. 139-180).